

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego (do programu nauczania *W centrum uwagi. Zakres rozszerzony*)

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2022 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej.

Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Tematy	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Ocena dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dobłą, oraz:	Ocena celująca Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. Człowiek i społeczeństwo						
1. Kim jest człowiek?	<ul style="list-style-type: none"> badanie natury ludzkiej w ujęciu historycznym założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu obszary filozoficznej refleksji o człowieku: <ul style="list-style-type: none"> - człowiek-jednostka, natura ludzka, - rozum i zmysły, - wolność woli, - uczucia i emocje, - wybieranie i decydowanie nauka [w tym filozofia] i religia wobec natury ludzkiej 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe założenia głównych filozoficznych koncepcji dotyczących człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe obszary filozoficznej refleksji o człowieku; analizuje proste teksty źródłowe dotyczące różnych filozoficznych koncepcji człowieka; prawidłowo posługuje się pojęciami: „rozum”, „zmysły”, „wolność woli”, „uczucia”, „emocje”, „poznanie” [w kontekście filozoficznej refleksji o człowieku]. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu; wskazuje religijne i naukowe wątki w refleksji na temat natury ludzkiej. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje, w ujęciu historycznym, rozwój refleksji i badań nad naturą człowieka; analizuje fragmenty tekstów filozoficznych dotyczących różnych wątków refleksji o człowieku. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane spory filozoficzne dotyczące natury ludzkiej; dokonuje krytycznej analizy filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu.

2. Człowiek istotą społeczną	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społeczny aspekt natury człowieka ▪ antyczne źródła myśli społecznej ▪ człowiek jako osoba ▪ osoba w filozofii chrześcijańskiej ▪ status społeczny i rola społeczna ▪ potrzeby człowieka ▪ formy życia społecznego ▪ grupy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty postrzegania społecznej natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ wymienia podstawowe cechy osoby; ▪ w podaje przykłady ról społecznych, w tym tych, które sam odgrywa w życiu codziennym; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych [np. rodzica, ucznia]; ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega wpływ chrześcijaństwa na postrzeganie natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ omawia konflikty wynikające z odgrywania różnych ról społecznych; ▪ podaje przykłady potrzeb człowieka; ▪ wymienia konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka; ▪ prawidłowo stosuje pojęcie „status społeczny”; ▪ wymienia podstawowe formy życia społecznego [grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo]; ▪ interpretuje proste teksty narracyjne poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne uwarunkowania wpływające na postrzeganie społecznej natury człowieka; ▪ przedstawia, w jaki sposób jest definiowana osoba w filozofii antycznej i myśli chrześcijańskiej; ▪ wyjaśnia, jak działają mechanizmy decydujące o powstawaniu konfliktów ról społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania wpływające na status społeczny człowieka ▪ porównuje więzi łączące ludzi tworzących różne grupy społeczne; ▪ porównuje cechy różnych form życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ interpretuje złożone teksty źródłowe poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka [w tym teksty filozoficzne]; ▪ dostrzega zmienność wymagań i kryteriów decydujących o definiowaniu ról społecznych w kulturze europejskiej; ▪ analizuje konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka z różnych perspektyw [np. jednostki i społeczeństwa, polityki i kultury]; ▪ dostrzega zmienność kryteriów definiujących status społeczny człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych koncepcji społecznej natury człowieka.
-------------------------------------	---	--	--	---	---	--

3. Dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ■ istota dobra wspólnego ■ rozumienie dobra wspólnego w ramach różnych wspólnot ludzkich ■ obowiązki jednostki względem wspólnoty ■ obowiązki wobec wspólnoty w <i>Konstytucji RP</i> ■ dobro wspólne w <i>Konstytucji RP</i> ■ idea sprawiedliwości społecznej ■ sprawiedliwość społeczna w <i>Konstytucji RP</i> ■ tolerancja w życiu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje postawy i działania służące dobru wspólnemu; ■ wymienia podstawowe obowiązki jednostki wobec wspólnoty w ramach kultury europejskiej; ■ wymienia obowiązki wobec wspólnoty wynikające z <i>Konstytucji RP</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady dobra wspólnego uznawanego w różnych wspólnotach ludzkich; ■ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej; ■ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, co oznacza idea dobra wspólnego; ■ wyjaśnia, na czym polega zależność między ideą sprawiedliwości społecznej a ideą dobra wspólnego; ■ uzasadnia, z różnych perspektyw, konieczność dbania o dobro wspólne; ■ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące w Polsce realizację idei dobra wspólnego i sprawiedliwości społecznej; ■ tłumaczy, jak postawa tolerancji wpływa na funkcjonowanie wspólnoty. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje i ocenia różne sposoby definiowania i realizacji idei sprawiedliwości społecznej; ■ charakteryzuje czynniki wpływające na rozumienie dobra wspólnego i stosunek do tej idei; ■ analizuje złożone teksty źródłowe poświęcone idei dobra wspólnego [w tym teksty filozoficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania idei dobra wspólnego w różnych okresach historycznych i w różnych kulturach.
-------------------------	---	---	---	---	---	---

4. Dobro jednostki a dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poglądy dotyczące miejsca człowieka w świecie i jego roli w społeczeństwie [indywidualizm i kolektywizm] ▪ indywidualizm a egoizm ▪ społeczeństwo indywidualistyczne a społeczeństwo kolektywistyczne ▪ kolektywizm w ustrojach totalitarnych ▪ zróżnicowane podejście do statusu jednostki w różnych regionach świata: kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnicę między koncepcją dobra wspólnego uwzględniającą dobro jednostek a koncepcją totalitarną odrzucającą dobro jednostek jako mniej istotne; ▪ wymienia podstawowe cechy indywidualizmu i kolektywizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ podaje przykładowe przejawy zróżnicowania kulturowego świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ przedstawia zróżnicowanie kulturowe świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje, w ujęciu historycznym, koncepcje indywidualistyczne i kolektywistyczne mające wpływ na funkcjonowanie współczesnych społeczeństw; ▪ porównuje i ocenia wartości i zasady obowiązujące w społeczeństwach indywidualistycznych i kolektywistycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat dawnych i współczesnych społeczeństw funkcjonujących zgodnie z modelami indywidualistycznym lub kolektywistycznym.
II. Społeczności i wspólnoty						

1. Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> rodzina i małżeństwo w <i>Konstytucji RP</i> rodzina jako miejsce budowania fundamentalnych relacji społecznych typy rodzin we współczesnym świecie funkcje rodziny pozycja rodziny we współczesnych społeczeństwie i państwie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej; wyjaśnia, jakie znaczenie ma rodzina w procesie budowania prawidłowych relacji społecznych; podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny, które wynikają z prawa polskiego i z tradycji. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje funkcje rodziny i wskazuje przykłady ich realizacji; wymienia wynikające z <i>Konstytucji RP</i> normy prawne dotyczące rodziny i małżeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia typy rodzin występujące we współczesnej Europie i ich wpływ na kształtowanie relacji społecznych; analizuje testy normatywne i narracyjne oraz źródła statystyczne dotyczące roli, statusu i znaczenia rodziny w życiu społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje jeden z nieeuropejskich modeli funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie; analizuje sytuację rodziny we współczesnym państwie polskim, uwzględniając zagrożenia dla jej prawidłowego rozwoju oraz stojące przed nią szanse. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje krytycznej analizy różnych koncepcji funkcjonowania rodziny i ich wpływu na relacje społecznych; charakteryzuje uwarunkowania kulturowe, w których ukształtowały się poszczególne typy rodziny funkcjonujące we współczesnym świecie.
2. Wspólnoty religijne	<ul style="list-style-type: none"> religia jako zjawisko społeczne cechy religijności we współczesnym społeczeństwie religie współczesnego świata typy współczesnych organizacji religijnych organizacje religijne w Polsce problem laicyzacji we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne religie współczesnego świata; wymienia największe wspólnoty wyznaniowe w Polsce; określa rolę religii w społeczeństwie. 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela pojęcia: „religia”, „religijność”, „wiarę”; wymienia formy organizacji religijnych; charakteryzuje religijność społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; rozpoznaje podstawowe zjawiska związane z religijnością społeczeństw zachodnich [np. laicyzacja]. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje teksty normatywne, w tym przepisy <i>Konstytucji RP</i>, oraz teksty narracyjne i źródła statystyczne dotyczące życia religijnego w Polsce; porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich; porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> dostrzega ciągłość w identyfikacji religijnej społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; przedstawia przyczyny i skutki zmian dotyczących religijności, w tym identyfikacji religijnej, zachodzących w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranych form religijności występujących we współczesnym społeczeństwie polskim albo wybranej wspólnoty wyznaniowej działającej w Polsce.

3. Państwo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współczesna definicja państwa ▪ atrybuty państwa jako organizacji politycznej ▪ rodzaje władzy ▪ cechy władzy państwowej ▪ legitymizacja władzy państwowej ▪ teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska] 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia podstawowe cechy i atrybuty państwa [terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną]; ▪ rozróżnia i wymienia rodzaje władzy; ▪ wymienia podstawowe teorie dotyczące genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; ▪ wymienia podstawowe funkcje państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje klasyczną definicję państwa [G. Jellinek]; ▪ wyjaśnia, co oznaczają trzy podstawowe atrybuty państwa: terytorialność, suwerenność, przymusowość; ▪ wskazuje specyficzne cechy władzy państwowej; ▪ wyjaśnia, czym jest legitymizacja władzy; ▪ rozpoznaje poszczególne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; ▪ omawia podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]. ▪ podaje przykłady realizacji poszczególnych funkcji państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne; ▪ analizuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; ▪ poddaje analizie i porównuje ze sobą różne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między władzą państwową a władzą publiczną; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje ze sobą podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; ▪ analizuje i porównuje ze sobą różne definicje państwa [np. G. Jellinka, Arystotelesa, marksistowską]; ▪ uzasadnia konieczność istnienia państwa; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej zagadnieniom związanym z teorią państwa, np. dotyczącej funkcji państwa we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opracowuje krytyczną analizę wybranej teorii genezy państwa [Arystotelesa, teistycznej, umowy społecznej, podboju, marksistowskiej]; ▪ organizuje debatę na temat funkcji państwa we współczesnym świecie i bierze w niej aktywny udział.
-------------------	--	---	---	---	--	--

<p>4. Obywatelstwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ istota instytucji prawnej obywatelstwa ■ zasady nabywania obywatelstwa w Polsce ■ prawa i obowiązki obywatela polskiego ■ utrata obywatelstwa polskiego ■ bezpaństwowcy podwójne obywatelstwo 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady praw i obowiązków obywatela Polski; ■ wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„prawo ziemi”, „prawo krwi”]; ■ wskazuje podstawową formę nabycia obywatelstwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ tłumaczy, czym jest obywatelstwo; ■ wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„naturalizacja”, „repatriacja”]; ■ tłumaczy, jakie jest znaczenie terminu „bezpaństwowiec”; ■ wyjaśnia, w jaki sposób można nabyć obywatelstwo polskie; ■ wyjaśnia kwestię posiadania obywatelstwa kilku państw z uwzględnieniem przepisów prawa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ analizuje i porównuje ze sobą różne sposoby nabycia obywatelstwa polskiego; ■ wyjaśnia, w jaki sposób i w jakich okolicznościach można utracić obywatelstwo, w tym obywatelstwo polskie; ■ przedstawia konsekwencje nieposiadania obywatelstwa; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne, teksty normatywne] informacje dotyczące instytucji obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia, w jaki sposób instytucja obywatelstwa funkcjonowała w różnych okresach historycznych; ■ omawia zasadę wyłączności obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące sposobów nabycia obywatelstwa, możliwości posiadania obywatelstwa dwóch lub więcej państw oraz sytuacji bezpaństwowców.
--	---	--	---	--	---	--

5. Naród	<ul style="list-style-type: none"> ■ definicja pojęcia „naród” ■ polityczna koncepcja narodu ■ etniczno-kulturowa koncepcja narodu ■ istota tożsamości narodowej ■ formy tożsamości narodowej ■ współcześni Polacy wobec kwestii tożsamości narodowej ■ czynniki narodotwórcze ■ czynniki decydujące o zachowaniu, zmianie lub utracie tożsamości narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje cechy narodu definiowanego w ramach koncepcji politycznej oraz koncepcji etniczno-kulturowej; ■ wskazuje przykłady czynników narodotwórczych oraz czynników sprzyjających kształtowaniu się tożsamości narodowej; ■ określa własną tożsamość narodową. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje czynniki narodotwórcze oraz czynniki sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej; ■ wymienia podstawowe koncepcje dotyczące kształtowania się narodów; ■ charakteryzuje główne typy postaw jednostki wobec własnej narodowości. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie pojęcia „tożsamość narodowa”; ■ przedstawia problemy związane z procesem kształtowania i utrwalania tożsamości narodowej; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące narodu. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje spory dotyczące definiowania pojęcia „naród”; ■ analizuje charakter współczesnej polskiej tożsamości narodowej; ■ porównuje na wybranych przykładach odmienne drogi kształtowania się współczesnych narodów. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje na wybranych przykładach współczesne problemy polityczne wynikające z procesu kształtowania się narodów; ■ analizuje problemy wynikające z wielowarstwowej tożsamości narodowej współczesnych społeczeństw europejskich.
-----------------	---	---	---	---	---	--

6. Polityka narodowo-ściowa	<ul style="list-style-type: none"> ■ zróżnicowanie etniczne ■ naród a grupa etniczna ■ rodzaje grup etnicznych we współczesnym świecie [autochtoni, mniejszość etniczna, mniejszość narodowa, imigranci, grupy etnograficzne] ■ akulturacja i asymilacja grup mniejszościowych, w tym migranckich, we współczesnym świecie ■ systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie ■ modele polityki narodowościowej we współczesnym świecie i konsekwencje ich realizacji ■ formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup etnicznych funkcjonujących we współczesnym świecie; ■ wymienia etapy i formy przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie pojęć „asymilacja” i „akulturacja”; ■ charakteryzuje wybraną formę przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; ■ omawia podstawowe modele polityki państwa w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje różne formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; ■ porównuje wybrane modele polityki narodowościowej realizowane przez współczesne państwa; ■ charakteryzuje wpływ polityki państwa na przebieg procesów akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące polityki narodowościowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje i ocenia politykę państwa polskiego w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ■ porównuje różne systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dokonuje krytycznej analizy polityki wybranych państw w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące systemów prawnej ochrony grup mniejszościowych funkcjonujących w wybranych państwach świata.
------------------------------------	--	--	--	--	--	--

7. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ■ zmiany w strukturze narodowościowej społeczeństwa polskiego po 1939 r. oraz ich kulturowe, polityczne i społeczne konsekwencje ■ mniejszości narodowe, etniczne i grupa posługująca się językiem regionalnym we współczesnej Polsce – cechy charakterystyczne, kultura, tradycje, liczebność, rozmieszczenie geograficzne, formy aktywności ■ regulacje prawne określające status grup mniejszościowych w Polsce ■ polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się językiem regionalnym ■ wybitni przedstawiciele 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje podstawowe zmiany, jakie zaszły w strukturze narodowościowej Polski po 1939 r.; ■ wymienia mniejszości narodowe i etniczne, które zostały prawnie uznane w Polsce; ■ podaje podstawowe prawa przysługujące grupom mniejszościowym w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady kulturowych, politycznych i społecznych konsekwencji wynikających ze zmian w strukturze narodowościowej polskiego społeczeństwa po 1939 r.; ■ wyjaśnia, jakie są prawne podstawy uznania danej grupy mniejszościowej za mniejszość narodową lub etniczną; ■ określa status prawny ludności kaszubskiej; ■ charakteryzuje wybrane grupy mniejszościowe w Polsce [rozmieszczenie terytorialne, dziedzictwo kulturowe]; ■ wymienia najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli znaczący wkład w kulturę polską. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną w świetle polskiego prawa; ■ charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [demografia; rozmieszczenie terytorialne; dziedzictwo, tradycja, historia; formy aktywności politycznej, kulturowej i ekonomicznej]; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące grup mniejszościowych funkcjonujących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje różnice między socjologiczną a prawną definicją grup mniejszościowych w Polsce; ■ analizuje problemy wynikające z przyjętych w Polsce regulacji prawnych dotyczących grup mniejszościowych [np. problem statusu prawnego Ślązaków]; ■ uzasadnia konieczność ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat stanu przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce; ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli duży wkład w kulturę polską; ■ przygotowuje debatę na temat ochrony praw mniejszości narodowych we współczesnych państwach demokratycznych i bierze w niej aktywny udział; ■ podejmuje działania na rzecz rozpropagowania wiedzy na temat mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce, np. przygotowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.
--	--	--	--	---	---	---

III. Funkcjonowanie społeczeństwa

1. Rodzaje społeczeństw	<ul style="list-style-type: none"> pojęcia: „społeczeństwo”, „zmiana społeczna”, „rozwój społeczny”, „postęp społeczny” cechy społeczeństw: zbieracko-łowieckiego, nomadycznego i rolniczego współczesne społeczności łowieckie, nomadyczne i rolnicze wiejska społeczność tradycyjna – dawniej i współcześnie cechy społeczeństw przemysłowego i przemysłowego cechy współczesnych społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; wskazuje cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej; rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy społeczeństwa przemysłowego; podaje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; wymienia zjawiska i czynniki cywilizacyjne decydujące o cechach współczesnego społeczeństwa przemysłowego; podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje różne typy społeczeństw; omawia i analizuje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem przemysłowym; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące wybranych aspektów życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje debatę na temat szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami przemysłowymi, a także bierze aktywny udział w dyskusji.
--------------------------------	--	--	---	--	---	--

2. Socjalizacja	<ul style="list-style-type: none"> ■ istota i cechy procesu socjalizacji ■ instytucje socjalizacji ■ modele socjalizacji w różnych grupach wiekowych ■ socjalizacja pierwotna i wtórna ■ zjawisko socjalizacji odwróconej ■ resocjalizacja 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia podstawowe aspekty procesu socjalizacji; ■ rozpoznaje przykłady sytuacji i działań sprzyjających procesowi socjalizacji; ■ wskazuje przykładowe mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg procesu socjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie stwierdzenia: „Człowiek jest istotą społeczną”; ■ odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; ■ wymienia grupy społeczne, mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg socjalizacji pierwotnej i wtórnej; ■ wyjaśnia znaczenie pojęcia „resocjalizacja”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie; ■ porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórnią; ■ omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; ■ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> odnoszące się do procesu socjalizacji pierwotnej; ■ wyjaśnia – na wybranych przykładach – na czym polega socjalizacja odwrócona, oraz wskazuje przyczyny tego zjawiska; ■ przedstawia grupy społeczne, instytucje i mechanizmy wpływające na przebieg procesu socjalizacji; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesu socjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia przebieg procesu socjalizacji w poszczególnych fazach rozwoju dziecka; ■ wymienia zjawiska cywilizacyjne wpływające na proces socjalizacji we współczesnym społeczeństwie polskim/ europejskim; ■ porównuje przebieg procesu socjalizacji w społeczeństwach różnego typu, np. w społeczeństwach tradycyjnym i przemysłowym. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia i analizuje problemy, z którymi boryka się jednostka w procesie socjalizacji w społeczeństwie nowoczesnym, wynikające z uwarunkowań osobistych, a także m.in. ze: <ul style="list-style-type: none"> - zmieniającej się roli rodziny, - zmian zachodzących w sposobie funkcjonowania grup rówieśniczych, - wzrostu anonimowości i zwiększonej mobilności poziomej.
------------------------	--	---	---	---	---	--

3. Kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> ■ elementy tworzące kapitał społeczny ■ kapitał ludzki a kapitał społeczny ■ rodzaje kapitału społecznego ■ funkcje kapitału społecznego ■ zaufanie a kapitał społeczny ■ znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju państwa i społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia elementy tworzące kapitał społeczny; ■ wymienia czynniki sprzyjające budowaniu kapitału społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa, jakie jest znaczenie kapitału społecznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje różne rodzaje kapitału społecznego; ■ wymienia funkcje kapitału społecznego; ■ określa, jakie jest znaczenie zaufania jako czynnika kształtującego kapitał społeczny; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące kapitału społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „kapitał społeczny” i „kapitał ludzki”; ■ rozważa, jaki jest poziom kapitału społecznego we współczesnym społeczeństwie polskim. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przygotowuje debatę poświęconą np. roli kapitału społecznego w społecznościach przemysłowych, a także bierze aktywny udział w dyskusji na wybrany temat.
4. Struktura społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ■ znaczenie pojęć: „struktura społeczna”, „ruchliwość społeczna”, „warstwa społeczna” i „klasa społeczna” ■ uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; ■ wskazuje przykłady degradacji i awansu społecznego; ■ wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi w społeczeństwie i określające ich pozycję społeczną. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; ■ wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; ■ odróżnia warstwę społeczną od klasy społecznej; ■ wyjaśnia pojęcie: „stratyfikacja społeczna”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „warstwa społeczna” i „klasa społeczna”; ■ określa, jakie mogą być przyczyny degradacji i awansu społecznego; ■ omawia różnicę między otwartym a zamkniętym modelem stratyfikacji społecznej; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące struktury społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji; ■ wyjaśnia, jakie jest społeczne znaczenie klasy średniej; ■ przedstawia zależności zachodzące między współczesnymi zjawiskami cywilizacyjnymi a zmianami w strukturze społeczeństw zachodnich, w tym w strukturze społeczeństwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat struktury wybranego społeczeństwa zachodniego, w tym te dotyczące charakteru i dynamiki zachodzących w nim zmian.

5. Przemiany społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ struktura społeczna w Polsce przed 1989 r. ▪ istota transformacji ustrojowej w Polsce ▪ znaczenie pojęć: „adaptacja społeczna”, „degradacja społeczna” ▪ modele adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce ▪ przyczyny degradacji i awansu osób z poszczególnych klas społecznych w Polsce po 1989 r. ▪ struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje podstawowe cechy struktury społecznej w Polsce przed 1989 r. ▪ wymienia podstawowe cechy struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ przedstawia różne postawy Polaków wobec transformacji ustrojowej w kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady degradacji społecznej i awansu społecznego, do których doszło w efekcie przemian w Polsce po 1989 r. ▪ wymienia czynniki wpływające na ruchliwość pionową w społeczeństwie polskim po 1989 r.; ▪ charakteryzują postawę przedstawicieli społeczeństw postkomunistycznych, którzy są określani jako <i>homo sovieticus</i>; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „adaptacja społeczna”; ▪ przedstawia podstawowe modele adaptacji społecznej do społeczno-ekonomicznych przemian w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polegała istota transformacji ustrojowej, która dokonana się w Polsce po 1989 r.; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „degradacja społeczna”; ▪ porównuje strukturę społeczną w Polsce przed 1989 r. ze strukturą współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące przemian społecznych w Polsce po 1989 r. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje zjawisko dyferencji inteligencji polskiej po 1989 r.; ▪ ocenia proces transformacji społecznej w Polsce po 1989 r. oraz omawia jego wpływ na funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ wyjaśnia, na czym polegają dylematy badawcze przy sporządzaniu charakterystyki struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np.: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów przemian społecznych w Polsce po 1989 r.; - procesu przystosowania się społeczeństwa do zmiany systemowej w wybranym państwie postkomunistycznym, innym niż Polska; ▪ porównuje strukturę współczesnego społeczeństwa polskiego ze strukturą wybranych społeczeństw zachodnich.
--	--	---	--	--	---	---

6. Nierówności społeczne	<ul style="list-style-type: none"> ■ nierówności społeczne we współczesnym świecie, w tym w Rzeczypospolitej Polskiej – rodzaje, przyczyny, przejawy, skala problemu ■ poziom nierówności dochodowych – wskaźnik Giniego ■ nierówność społeczna a nierówność szans życiowych ■ metody i instrumenty ograniczania nierówności społecznych ■ przyczyny i skutki społeczno-ekonomicznych konfliktów we współczesnym świecie 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach; ■ przedstawia przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie, w tym w Polsce; ■ wykazuje związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ocenia skalę wybranych nierówności społecznych we współczesnych społeczeństwach, w tym w społeczeństwie polskim, oraz wskazuje ich przyczyny; ■ wymienia kryteria, według których można rozpatrywać nierówności społeczne; ■ charakteryzuje wybrany konflikt społeczno-ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki]. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich; ■ wyjaśnia znaczenie pojęcia „społeczeństwo bezklasowe”; ■ analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie, wyrażone za pomocą wskaźnika Giniego; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące nierówności społecznych we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje wybrane konflikty społeczno-ekonomiczne [przyczyny, przejawy, skutki]; ■ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów nierówności społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np. przyczyn, konsekwencji i różnorodnych aspektów nierówności społecznych w wybranych regionach lub państwach świata; ■ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz zmniejszenia nierówności społecznych; ■ przygotowuje debatę dotyczącą nierówności społecznych we współczesnym świecie oraz uczestniczy w dyskusji na wskazany temat.
--------------------------	---	--	---	--	---	---

7. Problemy społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ■ przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego ■ problemy życia społecznego we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej ■ polityka społeczna państwa polskiego – priorytety, sposoby rozwiązywania problemów, instytucje udzielające pomocy społecznej ■ system ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; ■ identyfikuje grupy społeczne, których przedstawiciele są szczególnie narażeni na wykluczenie; ■ rozpoznaje przejawy bezrobocia, przemocy, ubóstwa, uzależnienia; ■ podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; ■ wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; ■ wymienia typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; ■ wskazuje podmioty – organy władzy, instytucje państwowe i organizacje pozarządowe – zobowiązane do prowadzenia walki z wykluczeniem społecznym; ■ wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; ■ podaje główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; ■ omawia zjawiska bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki]; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące problemów społecznych we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia i ocenia instrumenty aktywnej polityki społecznej prowadzonej w państwie polskim; ■ omawia funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, w tym bezrobociu i ubóstwu; ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego problemu społecznego we współczesnej Polsce; ■ dokonuje krytycznej analizy wybranych działań podejmowanych w celu ograniczenia lub eliminacji wykluczenia społecznego; ■ krytycznie analizuje funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych
IV. Procesy demograficzne						

<p>1. Migracje we współczesnym świecie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ znaczenie pojęć: „migracja”, „imigracja”, „emigracja”, „repatriacja” ■ przyczyny ruchów migracyjnych we współczesnym świecie i ich główne kierunki, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migracyjnej w Europie ■ bariery migracyjne ■ zasady polityki państwa polskiego wobec migrantów 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, na czym polega zjawisko migracji; ■ podaje główne przyczyny i skutki migracji we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ prawidłowo posługuje się pojęciami: „migracja”, „emigracja”, „imigracja”, „repatriacja”; ■ wskazuje szanse i zagrożenia wynikające ze zjawiska migracji; ■ wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; ■ wyjaśnia znaczenie pojęć „uchodźca” i „deportacja”; ■ charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce, w tym grupę uchodźców; ■ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące sytuację migrantów, w tym uchodźców. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje główne szlaki migracyjne na świecie; ■ wyjaśnia wpływ kryzysu klimatycznego i konfliktów politycznych na zjawisko migracji we współczesnym świecie; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące współczesnych migracji. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej migracji [na temat np. kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; postaw społeczeństwa polskiego wobec migrantów, w tym uchodźców; polityki państwa polskiego wobec kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie]. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przygotowuje debatę dotyczącą wybranego aspektu migracji we współczesnym świecie, a także aktywnie bierze udział w dyskusji na wskazany temat.
---	--	---	--	---	---	--

2. Migracje na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> ■ migracje Polaków w ujęciu historycznym – od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r. ■ przemieszczania ludności na ziemiach polskich na przełomie XX i XXI w. ■ proces repatriacji Polaków w XX i XXI w. ■ repatriacja a wysiedlenie migracje wewnętrzne we współczesnej Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje główne przyczyny emigracji z ziem polskich: <ul style="list-style-type: none"> - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; ■ wymienia główne zasady repatriacji Polaków w XX i XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje główne cechy emigracji z ziem polskich: <ul style="list-style-type: none"> - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; ■ porównuje repatriację i wysiedlenie; ■ analizuje wybrane przepisy <i>Ustawy o repatriacji</i>; ■ przedstawia geograficzny zasięg współczesnego procesu repatriacji ludności pochodzenia polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie repatriacji ludności pochodzenia polskiego; ■ wymienia formy wsparcia dla repatriantów realizowane przez państwo polskie; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące migracji Polaków [w ujęciu zarówno historycznym, jak i współczesnym]. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ analizuje zjawisko emigracji z Polski po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]; ■ dokonuje analizy zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego aspektu migracji Polaków w XX i XXI w.
---	--	---	---	--	---	--

3. Polacy za granicą	<ul style="list-style-type: none"> ■ znaczenie pojęć: „diaspora”, „Polonia” ■ główne skupiska Polaków na świecie w XXI w. – liczebność, zlokalizowanie, przyczyny migracji do danych państw docelowych ■ wkład emigracji w polskie życie narodowe w XX i XXI w. ■ Karta Polaka i przykłady jej praktycznego zastosowania 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.; ■ wymienia formy aktywności diaspor polskiej, w tym te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie pojęć „diaspora” i „Polonia”; ■ podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego i wynikających z <i>Ustawy o Karcie Polaka</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa liczebność i rozmieszczenie współczesnej diaspor polskiej; ■ charakteryzuje różne formy aktywności emigracji polskiej, szczególnie te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej; ■ wymienia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące sytuacji Polaków za granicą państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje przepisy <i>Ustawy o Karcie Polaka</i> oraz <i>Ustawy o repatriacji</i>; ■ ocenia politykę państwa polskiego wobec emigracji polskiej; ■ przedstawia sylwetki i osiągnięcia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię informacyjną mającą na celu rozpowszechnienie wiedzy na temat osiągnięć Polaków żyjących poza granicami Rzeczypospolitej [naukowców, polityków, artystów], np. opracowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.
-----------------------------	--	--	--	---	--	---

4. Procesy demograficzne na świecie	<ul style="list-style-type: none"> ■ znaczenie pojęć: „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny” ■ czynniki wpływające na rozwój demograficzny społeczeństw ■ globalne tendencje demograficzne ■ sytuacja demograficzna w Europie ■ regres demograficzny i wyż demograficzny: przyczyny, przejawy, skutki 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia czynniki wpływające na rozwój demograficzny współczesnych społeczeństw; ■ wskazuje przykładowe skutki wyżu i regresu demograficznego; ■ określa, na których kontynentach w ostatnich 30 latach odnotowano stagnację demograficzną, a na których – wzrost demograficzny. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ prawidłowo stosuje pojęcia „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny”; ■ wymienia przyczyny i skutki wyżu demograficznego oraz regresu demograficznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie pojęć „eksplozja demograficzna” i „regres demograficzny”; ■ przedstawia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej oraz regresu demograficznego we współczesnych społeczeństwach; ■ charakteryzuje [w ujęciu globalnym] współczesne tendencje demograficzne; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje i ocenia sytuację demograficzną w wybranych państwach świata; ■ analizuje na wybranych przykładach polityki pronatalistyczną i antynatalistyczną prowadzone przez współczesne państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego aspektu procesów demograficznych we współczesnym świecie.
--	---	--	---	--	---	--

5. Tendencje demograficzne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ■ znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja” ■ znaczenie wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych państwa ■ sytuacja demograficzna we współczesnej Polsce ■ polityka państwa polskiego mająca na celu przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym 	<ul style="list-style-type: none"> ■ prawidłowo stosuje pojęcia „niż demograficzny” i „wyż demograficzny”; ■ wymienia podstawowe procesy demograficzne przebiegające we współczesnej Polsce; ■ wyjaśnia, na czym polega zjawisko starzenia się społeczeństwa, oraz przedstawia jego konsekwencje. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, jak wzrost demograficzny wpływa na perspektywy rozwojowe państwa polskiego; ■ podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja”; ■ przedstawia przyczyny starzenia się społeczeństwa; ■ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ analizuje zjawiska wyżu demograficznego i niżu demograficznego w Polsce w drugiej połowie XX w. oraz w XXI w. [przyczyny, skutki]; ■ porównuje sytuację demograficzną w Polsce i wybranych państwach świata; ■ ocenia politykę państwa polskiego wobec niekorzystnych trendów demograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów procesów demograficznych we współczesnej Polsce; - działań podejmowanych przez państwo w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.
--	---	--	---	--	--	--

Opracowanie: Barbara Furman